

Waldemar Łachut

Aktualne wyzwania i kierunki w posłudze słowa wśród młodzieży

Seminare. Poszukiwania naukowe 15, 45-62

1999

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

WALDEMAR ŁACHUT SDB

AKTUALNE WYZWANIA I KIERUNKI
W POSŁUDZE SŁOWA WŚRÓD MŁODZIEŻY

Posługa słowa szczególnie wśród młodzieży należy do szczególnie wymagających trudu przygotowania jak i ciągłego poszukiwania dróg pozwalających dotrzeć do tak wymagających odbiorców. Niniejsze opracowanie pragnie odkryć wyzwania jakie stoją przed kaznodzieją i kierunki które pozwolą być owocnym na miarę ludzkich możliwości w posłudze młodzieży.

Pytania o kierunki stawiane są od dawna. Związane jest to z niesatysfakcjonującymi głosiciela owocami w konfrontacji z włożonym przez niego wysiłkiem w przepowiadanie, które dokonuje się w liturgii. Jednego z pierwszych badań skuteczności kaznodziejstwa dokonał Grosgebauer w 1661r. Wynik był zaskakujący. Empiryczne badania nad odbiorem kazania wykazały, że 5% słuchaczy zrozumiało kazanie. Zauważamy iż problem skuteczności oddziaływania kaznodziejskiego już wcześniej wzbudzał pytania o przyczyny takiego stanu rzeczy. Jednak jeszcze bardziej szukano kierunków wyjścia z takiej sytuacji. Dostrzeżono, że oprócz głosiciela ważną osobą w przekazie Orędzia jest osoba słuchacza. Liberalni protestanci niepokojący się stanem odbioru kazań postanawiają przygotowywać słuchacza do kazania. Mówimy tu o tzw. didaskaliach – luźnych wypowiedziach zwłaszcza przed nabożeństwami mającymi na celu wprowadzenie sprzyjającej atmosfery, pozyskanie uwagi u słuchacza, otwarcie go na przyjmowanie słowa.

Pierwsze 30 lat naszego stulecia to wołanie o nową formę i metodę kaznodziejstwa. Odkryto potrzebę zwrócenia uwagi na kaznodziejstwo jako „dziedzinę i teren teologii i Bożej ekonomii zbawienia”¹. Przystawiono w ten sposób akcent z retoryki, sztuki wymowy sakralnej.

¹ A. Lewek, *Współczesna odnowa kaznodziejstwa, Z najnowszych dziejów ruchu homiletycznego*, z. 1, Warszawa 1980, s. 21.

Katechetyka zwracała uwagę na ruch metody, homiletyka natomiast na formę. Przedstawicielem tego nurtu był Kepler. Jego ideą naczelną był optymizm chrześcijański. Bardzo dbał o drobiazgowo wykończenia stylistyczne i oratorskie, ustawicznie pracował nad artystycznym kształtem swych kazań. Mówił, że: 1. Kazania należy głosić z radością i o radości, 2. Ze względu na sceptycyzm i krytycyzm należy głosić z uczuciem, 3. Kazanie ma być wyraźne, żywe, donośne i w tonie konwersacyjnym².

Innym wpływowym kaznodzieją był bp węgierski Prochaszka: „w kazaniach chcę dawać coś nowego, i stare prawdy w nowej szacie chcę przedstawić. Unikam zatem dawnych, dobrze znanych form kaznodziejskich. Warunkiem skuteczności jest: dobre przygotowanie, doborowy materiał i umiejętne przedstawianie prawdy. Po należyтым uwzględnieniu tych momentów niech „każe duszy i zmysłowi kaznodziejskiemu pozostawić zupełną swobodę, niech działa i tworzy, niech sypie ogniem, niech daje co tylko może”. „Kazanie ma być kawałkiem życia, dziełem żywym... Kto recytuje, czyta, albo zerka do rękopisu, nie jest kaznodzieją”. Formy poszukiwał w aktualnych tematach kazań, w przytaczanych, trafnych przykładach od których chętnie rozpoczął kazanie w żywym obrazowym języku³.

Tichamer Toth nie krępuje się schematami dotyczącymi części czy układu kazania. Prezentował słuchaczom obrazy, porównania ilustrujące główne myśli. Wymowa, styl i głos kaznodziei mają być naturalne, bez szumnych pompatycznych pouceń pustej frazeologii. Daje dużo miejsca na dialog wirtualny⁴.

W latach 30-tych Jungman postuluje odnowę treści kościelnego przepowiadania. Powstaje tzw. Ruch kerygmaticzny. Jest on odpowiedzią na odległą od ducha ewangelii formę przepowiadania. Kazanie nie może być popularyzowaniem teologii, lecz powinno być głoszeniem Ewangelii. Prawdy należy głosić nie według porządku w katechizmie ale według planu zbawienia ludzkości. Mowa ma być zbliżona do mowy i języka Ewangelii, pełna obrazów, wyobrażeń, poruszająca wolę i uczucia⁵.

Kolejnym etapem który wyrósł z ruchu kerygmaticznego jest etap który trwa do dzisiaj i poszukujący istoty kaznodziejstwa. Stawia on pytania o istotę i cel i skuteczność zbawczą. Zajmuje się teologicznym spojrzeniem na homiletykę i działalność kaznodziejską.

² Por. Tamże, s. 23-24.

³ J. Kiciński, Nauka o kazaniu, w: Homiletyka duszpasterska, Zbiorowy podręcznik do nauki kaznodziejstwa dla polskiego kleru, Kielce 1935, s. 42.

⁴ Por. A. Lewek, Współczesna odnowa kaznodziejstwa, Z najnowszych dziejów ruchu homiletycznego, z. 1, Warszawa 1980, s. 25-26.

⁵ Por. H. Łysy, Kazanie katechizmowe czy homilia, w: Z zagadnień współczesnej homiletyki, red. W. Przyczyna, Kraków 1993, s. 63.

Mając na uwadze ten szkic poszukiwać formy i treści w przepowiadaniu chcemy się przyjrzeć wyzwaniom i za nimi idącym kierunkom w posłudze słowa wśród młodzieży.

I. JAKIE WYZWANIA STAWIANE SĄ DZISIAJ HOMILETYCE I GŁOSICIELOM SŁOWA BOŻEGO WYCHODZĄCYM DO MŁODEGO CZŁOWIEKA

Pragnąc odpowiedzieć na nieustannie nurtujące kaznodziejów pytania o treść czy formę przepowiadania pragniemy pójść trzema ścieżkami. Pierwszą jest niezmiennie polecenie Jezusa Chrystusa, naszego Pana: Idźcie na cały świat i głoscie Ewangelię". Drugą jest wejście we współczesny świat, próba poznania go, interpretacji. Przez to spróbujemy odnaleźć sens życia w świecie i ukazać go młodemu człowiekowi. Trzecią ścieżką są głosy ludzi młodych wyrażające potrzeby młodego człowieka. Ukazują wręcz głód zaistnienia Boga w życiu ale i wymagają odpowiedniej możliwej do przyjęcia formy

„Idźcie na cały świat i głoscie Ewangelię”

Pierwszym wyzwaniem jest posłanie „Idźcie na cały świat i głoscie Ewangelię”. Pragnę pozostawić tu całą egzegezę tego polecenia Jezusa i związane z tym konsekwencje. Zwrócę uwagę na współczesne ujęcie ewangelizacji i wyzwania jakie stawia przed nami Jan Paweł II. Jest on tym, który nieustannie troszczy się, by ewangelia była głoszona całemu światu. Dostrzegamy tu bardzo wyraźnie charakterystyczny nowy sposób przekazu ewangelii. Ponadto jest tym który nieustannie spotyka się z młodymi. Jego nauczanie i przykład życia jako ewangelizatora staje się dla nas wyzwaniem.

a) Jan Paweł II zachęca na początku do świadczenia o Bogu na podstawie doktryny chrześcijańskiej. Odnajdujemy tu skarbiec Pisma Świętego, bogactwo Tradycji Kościoła i całego Magisterium. Wymaga ono szczerości, wypływającej z przygotowania duchowego i wysiłku intelektualnego. Ukazuje, że mamy do czynienia w Kościele nie tylko z ludźmi ściśle zjednoczonymi z Kościołem. Są w nim również tacy, szczególnie młodzi, którzy poszukując zrozumienia swojej sytuacji w świecie, sensu życia stoją jakby na krawędzi. Nieodnalezienie się w głoszonym słowie staje się często przyczyną odejścia. Dlatego zwraca uwagę by głosić Ewangelię: niewierzącym, wątpiącym lub mającym zniekształcony obraz Boga należy wskazywać drogi do Boga: z istnienia świata stworzonego oraz z Objawienia Bożego w Chrystusie. Stworzenie i Biblia zawiera znaki działania i obecności Boga Stwórcy i Zbawiciela. Jan Paweł II sumuje: „Człowiek wierzący i każdy

człowiek dobrej woli, szukający obrazu Boga, może korzystać przede wszystkim z przeogromnego skarbcza Pisma świętego, stanowiącego zapis relacji Boga z Jego ludem, w którego centrum znajduje się Jezus Chrystus, w sposób niedościgły objawiający Boga: «Kto mnie zobaczył, zobaczył także Ojca» (J14,9)⁶. Tu poznajemy treść przepowiadania.

Natomiast przyglądając się sposobowi głoszenia dostrzegamy charakter biblijno-teologiczny potwierdzony słowami: „Uznałem za złuszne wybrać drogę, która odwołując się wprost do Pisma świętego, równocześnie nawiązuje do symboli wiary”⁷. Zwraca jednak uwagę by nie posługiwać się językiem dogmatyczno-teoretyczny, często niezrozumiałym, mało interesującym i słabo budzącym czy ożywiającym wiarę w Boga. Uwrażliwia na używanie języka osobistego świadectwa wiary i miłości Boga, żywego języka Biblii, języka życia i doświadczenia religijnego⁸. Głósciciel musi mieć: „postawę pokornego i wdzięcznego serca” wobec Tajemnicy Boga, musi „mówić o Nim z najwyższym i całkowitym szacunkiem w postawie uwielbienia” wobec Boga trzykroć Świętego (por. Iz 6,3) i „z pełną ciepłą miłością” wobec Boga, który jest kochającym nas Ojcem⁹. Ponadto troska o ewangelizację nie może się ograniczyć tylko do głoszenia na ambonie. Powinna być wsparta innymi aktami religijnym, katechezą, i obejmować szerokie dziedziny życia młodzieży. Słowo Ewangelii powinno być zasiewane w codziennej rzeczywistości i prowadzić młodzież do wielkodusznego angażowania się w życie¹⁰. Stawia on wymagania dogłębne, ale również otwiera się na pomoc w odkrywaniu wartości absolutnych. Wyjaśnia życie i historię w świetle wielości i bogactw Misterium¹¹. Papież zwraca się do kapłanów, zaangażowanych bezpośrednio w posługę duszpasterską, ponieważ formacja młodzieży w szczególności należy do nich: „nie można zapomnieć, że młodzież jest dzisiaj wystawiona na niebezpieczeństwa i wyzwania nie znane innym czasom, takie jak narkomania, przemoc, terroryzm, amoralność... zalew pornografii... To wszystko wymaga większej troski o młodzież w pracy duszpasterskiej oraz korzystania z pomocy odpowiednich metod i twórczych inicjatyw”¹². Nie może zabraknąć wrażliwości na wartości, pogłębiania znajomości nauk humanistycznych.

⁶ Por. Jan Paweł II, *Co znaczy wierzyć?* Warszawa 1989, s.71.

⁷ Jan Paweł II, *Co znaczy wierzyć?* Warszawa 1989, s.73.

⁸ Por. A. Lewek, *Nowa Ewangelizacja w duchu Soboru Watykańskiego II*, t. II, Katowice 1995, s.25.

⁹ Por. Jan Paweł II, *Co znaczy wierzyć?* Warszawa 1989, s.74.

¹⁰ Por. List Ojca świętego Jana Pawła II do księdza Egidio Vigano, Przełożonego Generalnego Towarzystwa Św. Franciszka Salezego, w setną rocznicę śmierci św. Jana Bosko, Rzym 1988, s. 22.

¹¹ Por. Tamże, s. 24.

¹² Tamże, s. 29.

b) Drugie wezwanie Jana Pawła II kieruje nas na drogę świadczenia z Osobistego doświadczenia Boga. Kardynał Ratzinger stwierdza na podstawie książki „Przekroczyć próg nadziei” że „Bóg Karola Wojtyły nie jest jedynie myślany, ale i doświadczany”¹³ Wsłuchując się w świadectwo papieża o Bogu dostrzegamy, że On opiera się na przekonaniu, że Bóg Jezusa Chrystusa i Chrześcijan jest przede wszystkim Miłością (por. 1J 4,8), kimś kto kocha człowieka i trzyma w rękę losy tego świata. W jego przekonaniu głosem Boga i Jego działania są ruchy religijne wśród młodych ludzi, którzy otwierają się na Boga. Podczas Światowych Kongresów Młodzieży katolickiej w których Papież uczestniczy głęboko doświadczają obecności Boga. O tym świadczy młodym oraz pomaga Go spotkać i ukochać¹⁴.

Jan Paweł II zapytany przez jednego z proboszczów jak mówić kazania by mu ludzie uwierzyli powiedział: „mów tak, ażeby ci, którzy cię słuchają, byli przekonani, że jesteś przekonany o tym, co mówisz”¹⁵.

„Tylko przekonany (kaznodzieja) może przekonać (słuchaczy); tylko wstrząśnięty może wstrząsnąć; tylko zapalony może zapalić”¹⁶.

Wyzwania jakie stawia głosicielowi Papież i każdemu komu droga jest Ewangelia napotyka również na całkowicie inną orientację. Innymi wartościami kieruje się wielu ludzi. Nie są oni nam obcy ponieważ oddziałują na nas jak i na naszych odbiorców – młodzież. .

Świat postindustrialny

Wyzwania stawiane przez świat postindustrialny (postmodernizm¹⁷) określany przez niektórych zmierzchem Chrześcijaństwa wyrażają się w następujących zasadach¹⁸:

¹³ J. Ratzinger, Bóg w książce Jana Pawła II „Przekroczyć próg nadziei, w: Słowo. Dziennik Katolicki-Magazyn 1994 nr48, s. 3.

¹⁴ Por. A. Lewek, Nowa Ewangelizacja w duchu Soboru Watykańskiego II, t. II, Katowice 1995, s.27.

¹⁵ Por. A. Lewek, Jaki kaznodzieja – takie kazanie, w: A. Lewek, Bóg – Człowiek – Ojczyzna, Warszawa 1989, s. 7.

¹⁶ Por. A. Lewek, Nowa Ewangelizacja w duchu Soboru Watykańskiego II, t. II, Katowice 1995, s.336.

¹⁷ Postmodernizm – „pewien stan kultury, jako inną formację kulturową, kształtującą się w opozycji do podstawowych wartości i przekonań epoki modernizmu” – A. Jawłowska, Tu i teraz w perspektywie kultury postmodernistycznej, w: Przełom i wyzwanie. Pamiętnik VIII Ogólnopolskiego Zjazdu Socjologicznego, Toruń 19-22.09.1990, Warszawa-Toruń 1990, s. 138.

¹⁸ Opracowano na podst.: Ks. Zbigniew Sarelo, Postmodernistyczny styl myślenia i życia, w: Postmodernizm. Wyzwanie dla chrześcijaństwa, Poznań 1995

1) Istnieje wielość prawd

Wielość prawd, co więcej odrzucenie tezy o istnieniu kryteriów pozwalających poznać prawdę i dobro. Pozbawiają rozum cech pozwalających na poznanie prawdy uniwersalnej. Formy poznania są zależne od kulturowo co w konsekwencji prowadzi do przyjęcia każdej formy interpretacji i uznania jej za prawomocną. Prawda obiektywna w takiej sytuacji jest zbędna. Tak również znaki, gesty, słowa tracą na jednoznaczności, czego poszukiwały poprzednie pokolenia. Kultura jest wypełniana znakami i symbolami w dowolnym znaczeniu. Znaczą one tylko tyle, ile ktoś dostrzeża¹⁹.

2) Odrzucenie sensu

Brak obiektywizmu w prawdzie, pięknie kieruje nas do odrzucenia sensu obiektywnego. Pojawia się za to tolerancja, która posiada charakter absolutny. Iznana jest za drogę prowadzącą do wyzwolenia człowieka. Nie ma jednak jednoznacznych kryteriów weryfikacji wolności. Wyzwolenie to prowadzi często do samotnego poszukiwania prawdy i sensu życia. Człowiek w takiej sytuacji jest osamotniony, błądzi. Z tego powodu doświadcza bardzo mocno niepokojów i lęków.

Wykorzystują tę sytuację ogromne firmy propagandowe i organizacje o charakterze sekciarskim posługujące się mocno rozwiniętym aparatem socjotechnicznym. Przedstawiają korzystne dla siebie wartości, nie liczą się z odbiorcą ich przekazu. Odbiorca jest potencjalnym dochodowym klientem lub np. przedmiotem zabawy.

3) Antyuniwersalność

Nie ma prawdy obiektywnej. Nie dążymy do niej poprzez stosowanie dowolnych w treści i znaczeniu kryteriów. Przez to odrzucana jest zasada jedności, uniwersalności. Jedność jest możliwa do osiągnięcia jedynie na drodze represji i totalitaryzmu. Pluralizm we wszystkich dziedzinach życia w tym światopoglądowy jest tu wyzwoleniem o tegoż przymusu. Pluralizm rodzi jednak konflikty. Dlatego nie poszukuje się wspólnych punktów odniesienia ale uzgadnia się sam stan zagadnienia. Z tego powodu świat jest pełen chaosu pozbawiony korzeni, fundamentu i celu. Dlatego brakuje w nim zasad, odrzucane są wszelkie ideologie.

4) Brak celu

Świat nie ma swojego celu. Fragmentaryczne wydarzenia nie tworzą spójnej całości. Świat więc i żyjący w nim ludzie nie znajdują drogi czy celu, ku któremu

¹⁹ Por. Ks. Zbigniew Sareło, *Postmodernistyczny styl myślenia i życia*, w: *Postmodernizm. Wyzwanie dla chrześcijaństwa*, Poznań 1995, s. 10-12.

dążą. Przeszłość i przyszłość jest obojętna człowiekowi. Ważne jest to co dokonuje się teraz, ale i to nie ma znaczenia dla przyszłości czy przeszłości.

5) Rozluźnienie więzi osobowych

Życie poszczególnego człowieka jest ważne dla niego samego, nie liczy się drugi człowiek czy nawet całe społeczeństwo, dotyczy to nawet członków rodziny. Ważne są jedynie doraźne cele. Więzy emocjonalne nie mają zrozumienia. Widać to na przykładzie stosunku do takiej instytucji jaką jest małżeństwo. Miłość oddzielona tu zostaje od uczucia, emocjonalnych relacji między małżonkami, jeżeli możemy tu użyć słowa małżeństwo. Dominuje tu bowiem pojęcie partnerstwo bez większych zobowiązań. Autorytety tracą rację bytu w ich miejsce wchodzą specjaliści od zarządzania, kreowania opinii.

6) Relatywizm moralny

W sprawach moralnych bardzo mocno rysuje się postawa hedonistyczna. Dozwolone jest wszystko o ile jest korzystne i jest dziełem mojego wolnego wyboru. Odrzucenie wszelkich zasad moralnych czy etycznych jest uwolnieniem się od ideologii i totalitaryzmów, którym podlegały poprzednie społeczeństwa.

7) Konsumpcjonizm

Industrializacja i komercjalizacja struktur społecznych służy powstawaniu komercyjnego stylu życia. Regułą zysku podlegają nauka, oświata, kultura, sport, a nawet religia. Pojawiają się dyscypliny skierowane na konsumenta. Organizacje prześcigają się w pozyskiwaniu jak największej ilości odbiorców. Natomiast z drugiej strony informacja staje się największym dobrem. Dzięki technice tworzone są niesamowite rzeczywistości. W nich to często człowiek traci kontakt z tym co prawdziwe, naturalne, a tym co jest wytworem fikcyjnym, iluzją.

8) Antypedagogika²⁰

Jest ona bardzo mocno związana z postmodernistyczną wizją świata. Pojawiają się w niej tendencje traktujące wychowanie jest coś złego. Głoszą wszystkim niezależnie od koloru skóry, płci, religii, wieku całkowitą wolność, równouprawnienie,

²⁰ Por. Anastazy Bławat, Antypedagogika. Postmodernistyczne zakwestionowanie wychowania, w: Postmodernizm. Wyzwanie dla chrześcijaństwa, Poznań 1995, s.40n.

samostanowienie, pełną odpowiedzialność każdego za siebie samego, poczynając od chwili urodzenia. Kwestionują autorytety, kwestionują przekonania, że wychowanie nie ma podstaw pewności naukowego poznania i wiedzy na temat kształtowania i wychowania człowieka²¹. Rodziców chcących wpływać na postępowanie swoich dzieci oskarżają o działania przestępcze².

Tak również przedstawia się współczesny świat. Kreowanie świata na tych zasadach dotyka człowieka młodego. W tym świecie on jednak poszukuje propozycji pewnego, stałego miejsca i sensu swojego istnienia. Stawia pytania ale i wymagania. Przymujemy je jako wyzwanie dla naszego przepowiadania Ewangelii.

Potrzeby młodego człowieka

Trzecim wezwaniem są głosy ludzi młodych wyrażające potrzeby młodego człowieka. Ukazują wręcz głód zaistnienia Boga w życiu ale i wymagają odpowiedniej możliwej do przyjęcia formy.

Przy poznawaniu potrzeb młodego człowieka i przyjaznych mu form w przekazie oprzemy się na badaniach zleconych przez Papieską Radę do Spraw Dialogu z Niewierzącymi w roku 1991. Pytania rozesłanego kwestionariusza dotyczyły problemu Jak dzisiejszemu człowiekowi mówić o Bogu?²³ Szczegółowo zawierały się w trzech pytaniach.

1. Jak dzisiejsi ludzie traktują pytanie o sens swego istnienia i istnienia świata: czy w istnieniu tym upatrują ponurą zagadkę, czy też tajemnicę otwierającą drogę ku Transcendencji? Czy z tego doświadczenia wnioskuje o Opatrzności? Jakie jest stanowisko wobec Boga objawionego w Jezusie Chrystusie i głoszonego przez Kościół?

2. Jakie doświadczenia życiowe mogą stanowić punkt wyjścia w głoszeniu dzisiejszym ludziom Boga: cierpienie, śmierć, lecz także miłość, poświęcenie się solidarność, piękno itd.? Jakiego języka wymaga dziś ten temat?

3. Jak możemy dziś dzielić się doświadczeniem Boga: przez wiarę i miłość, modlitwę i życie sakramentalne, świadectwa chrześcijańskiego życia osobistego i wspólnotowego, przyjaźń i zaangażowanie w służbie najuboższym? (Paul kard. Popard, Przewodniczący)

Badana młodzież to uczniowie 12 liceów ogólnokształcących, 6 techników, 4 zasadniczych szkół zawodowych oraz klerycy 17 wyższych seminariów duchownych. Wszystkich otrzymanych odpowiedzi było 1450.

²¹ Por. Anastazy Bławat, Antypedagogika. Postmodernistyczne zakwestionowanie wychowania, w: Postmodernizm. Wyzwanie dla chrześcijaństwa, Poznań 1995, s. 41.

²² Por. Tamże, s. 44.

²³ Pełne oprac. znajduje się w: K. Pawlina. Jak młodym mówić o Bogu dziś... Odpowiedzi młodzieży polskiej na Kwestionariusz rzymski, Warszawa 1995.

Jako materiał badawczy zakwalifikowano 1250.

Na wstępie pytano o sens życia. Czy istnieje on w świadomości respondentów, czy zastanawiają się nad sensem życia. Jeżeli odpowiadają twierdząco, to w jakich okolicznościach?

Podójście do sensu życia

Podójście do sensu życia	Ogółem	Płeć		Rodzaj formacji	
		Kobiety	Mężczyźni	Uczniowie	Klerycy
	100%	100%	100%	100%	100%
Zastanawiają się	37	38	33	38	31
Zastanawiają się w sytuacjach losowych	36	35	40	34	44
Nie zastanawiają się	21	21	22	20	24
Brak odpowiedzi	6	6	5	5	0

Jakie są przyczyny braku refleksji nad sensem istnienia? Tak to interpretują uczniowie: „Obecnie brakuje ludziom czasu na rozważanie problemu sensu istnienia” (uczennica II kl technikum), „Niestawianie pytań o sens istnienia wynika z niechęci do wysiłku myślowego, z braku podstawowej wiedzy, odpowiedniego wychowania. Przyczyną bezrefleksyjności ludzi nad celem życia jest też brak ludzi, którzy potrafia to innym uświadomić” (II kl LO), „Niemożność zrozumienia sensu życia prowadzi do rezygnacji z tego wysiłku... Po prostu jakoś się żyje” (LO) „Zauważa się brak świadomości pełnego przeżywania życia” (IT), „Wchłonięcie człowieka przez wir życia pociąga za sobą utratę przekonania o istnieniu możliwości nadania jakiegokolwiek sensu swojemu życiu. Dlatego ludzie żyją nie myśląc o tym” (I kl Z)

Młodzi, która podejmowała refleksję nad sensem życia określiła również czym dla niej on jest.

Czym jest sens życia dla współczesnych ludzi:

Sens życia jest...	Ogółem	Płeć		Rodzaj formacji	
		Kobiety	Mężczyźni	Uczniowie	Klerycy
	100%	100%	100%	100%	100%
Tajemnicą, zagadką	36	39	31	39	22
Drogą ku transcendencji	30	28	34	28	44
Gromadzeniem dóbr materialnych	31	30	32	29	35
Brak odpowiedzi	3	3	3	4	0

Zdaniem 36% badanych współczesne pokolenie uważa sens życia i istnienia świata jako tajemnicę i zagadkę; 30%, że jest drogą prowadzącą do transcendencji, dla 31% sensem jest gromadzenie dóbr materialnych. Drugie pytanie dla badanych stanowiło trudność: „Jak można na coś odpowiedzieć czego się nie rozumie”.

Kolejne pytanie o sens życia i istnienie Opatrzności jest próbą wskazania drogi do poznania Boga.

Czy z doświadczenia sensu życia i istnienia świata współcześni ludzie wnoszą o istnieniu Opatrzności?

Istnienie Opatrzności	Ogółem	Płeć		Rodzaj formacji	
		Kobiety	Mężczyźni	Uczniowie	Klerycy
	100%	100%	100%	100%	100%
Tak	60	50	62	58	74
Nie	28	35	27	29	22
Brak odpowiedzi	12	15	11	13	4

Jak zauważamy doświadczenie sensu życia u młodych jest również drogą do wysuwania wniosków o istnieniu Opatrzności.

Opinii respondentów zasięgnięto w celu poznania czy od doświadczenia życiowego można zaczynać głoszenie Boga.

Czy doświadczenia życiowe mogą stanowić punkt wyjścia w głoszeniu Boga współczesnym ludziom?

Doświadczenia życiowe	Ogółem	Płeć		Rodzaj formacji	
		Kobiety	Mężczyźni	Uczniowie	Klerycy
	100%	100%	100%	100%	100%
Tak - mogą	97	95	97	97	99
Nie - nie mogą	1	2	2	1	1
Brak odpowiedzi	2	3	1	2	0

Najmocniejsza odpowiedź i podpowiedź dla głosicieli. Doświadczenie w oparciu o takie wypowiedzi należy uczynić punktem wyjścia w głoszeniu Boga współczesnemu człowiekowi. Jednak stawiamy kolejne pytanie.

Jakie doświadczenia życiowe mogą stanowić punkt wyjścia w głoszeniu współczesnym ludziom Boga?

Ta znacząca hierarchia wskazuje na zasadnicze potrzeby młodego człowieka. Miłość, poświęcenie... są najpewniejszymi kluczami otwierającymi młodzież na przekaz ewangelii. Sami młodzi mówią, że „Ludzie końca XX wieku są zabiegani, sfrustrowani, ciągle bombardowani wiadomościami na temat wojen, morderstw, gwałtów. Tak naprawdę pragną odrobiny ciepła, bezpieczeństwa i wiary w to, że mają kogoś, kto może dać im miłość. Jeśli jej doświadczają, żyją zupełnie inaczej. Miłość uskrzydla do życia i działania” (uczeń III kl T), „Wydaje mi się że jedynym skutecznym językiem nauczania dziś o Bogu jest właśnie język miłości” (uczennica II kl ZSZ)

Cierpienie:

„Kiedy człowiek znajduje się w położeniu bez wyjścia zaczyna szukać pomocy. Są to chwile, kiedy myśli się najintensywniej o Bogu i prosi Go o pomoc. W takich-

Hierarchia wyboru doświadczeń życiowych

Hierarchia wyboru doświadczeń życiowych	Ogółem	Płeć		Rodzaj formacji	
		Kobiety	Mężczyźni	Uczniowie	Klerycy
	N=1196	N=286	N=485	N=1001	N=190
Miłość	85	82	91	82	100
Poświęcenie	68	66	76	64	90
Cierpienie	68	58	72	65	79
Solidarność	56	55	62	53	71
Śmierć	54	48	65	49	70
Piękno	52	49	59	49	70
Inne	12	11	16	10	21

chwilach jest się jakimś innym, pokorniejszym, a może lepiej określe – rozumniejsz” (uczeń IV kl T).

Problemem jest również komunikacja z młodymi. Poszukiwano języka, którym należy posługiwać się w głoszeniu ludziom Boga.

Odpowiedzi tu otrzymane są jasnym wskazaniem dla głosicieli ale również wymagającym wysiłku i rewizji dotychczasowego języka. „Język, jakim mówią nam księża kazania, jest skomplikowany, pełen teorii o Bogu. Człowiek, który ma nauczać drugich o Bogu, musi przede wszystkim o Nim świadczyć. O tym, co głosi winno świadczyć całe jego życie. Niestety przekaz wiary niekiedy kończy się na kazaniu w kościele” (uczeń II kl T).

„Aby Boga głosić, to trzeba Go najpierw mieć głęboko w sercu, świadczyć o nim na modlitwie, trzeba zachwycić się Nim i zachować Jego Słowo, żyć według Jego Słowa. Kazania księdza żyjącego słowem Bożym wówczas będą do nas przemawiać i trafiać (uczennica III kl LO).

Jakiego języka wymaga dziś głoszenie ludziom Boga?

Język głoszenia ludziom Boga	Ogółem	Płeć		Rodzaj formacji	
		Kobiety	Mężczyźni	Uczniowie	Klerycy
	100%	100%	100%	100%	100%
Język czynu	34	32	35	33	39
Język prosty	28	24	23	31	17
Język dialogu	28	29	33	27	36
Język naukowy	8	12	8	8	8
Brak odpowiedzi	2	3	1	1	0

Kazanie nie może być gadaniem o Bogu: potrzebujemy słów pięknych, mądrych, ale popartych przykładami – świadectwami z życia, które przybliżą nam Boga” (uczennica II LO)²⁴.

Kwestionariusz ukazuje nam sytuację współczesnej młodzieży. Poznajemy wyzwania jakie stawia głosicielowi. Ukazuje, że nie podejmują pogłębionej refleksji nad sensem swojego życia. Jest to spowodowane zaabsorbowaniem sprawami codziennymi. 97% badanej młodzieży wskazuje na doświadczenia życiowe jako punkt wyjścia w głoszeniu Ewangelii. Uwzględnianie sytuacji egzystencjalnej czyni przekaz bardziej personalnym nie zapominając o doświadczeniu religijnym które skierowuje uwagę na Osobę Boga²⁵. Jedność słów i czynów które głosimy są warunkiem skuteczności kazań, homilii. Sam język powinien być prostym, obrazowym, wyjętym wprost z kontaktów międzyludzkich.

²⁴ K. Pawlina. Jak młodym mówić o Bogu dziś... Odpowiedzi młodzieży polskiej na Kwestionariusz rzymski, Warszawa 1995, s. 54.

²⁵ Tamże, s. 60.

II. JAKIE SĄ AKTUALNE KIERUNKI W GŁOSZENIU SŁOWA BOŻEGO?

Poznając wyzwania jakie stawiane są kaznodziei pragniemy poszukać wiążących nas jako głosicieli odpowiedzi – kierunków w których zmierza homiletyka i cała działalność kaznodziejska. Takim podstawowym kierunkiem Kościoła a w nim działalności kaznodziejskiej jest Nowa Ewangelizacja, która przez przepowiadanie buduje Kościół (EN 28). Dokonuje się to nieustannie w klimacie Eucharystii. Spotykamy się tu ze słowem i widzialną łaską – źródłami nadprzyrodzonej Mocy Kościoła jako Ludu Bożego. (Por. JPII Redemptor hominis 20). Zwracamy tu szczególnie uwagę na:

1. Kaznodziejstwo specjalistyczne. Sama problem dotarcia z ewangelią do człowieka młodego suponuje powstanie kaznodziejstwa skierowanego wyłącznie do młodych. Ponieważ jest wielką trudnością głoszenia dostosowanego do słuchaczy w różnym wieku. Nie można mówić jednak do jakiegoś abstrakcyjnego słuchacza. Takiego po prostu nie ma. Kaznodzieja nie jest w stanie jednocześnie dotrzeć do wszystkich słuchaczy i zaradzić ich potrzebom. Obecny temat również zawęży grono słuchaczy do określonego zakresu. W tym wypadku kryterium jest wiek. Innym kryterium jest środowisko wychowania, wykształcenie, kultura, język w tej kulturze jakim się posługuje słuchacz.

2. Kaznodziejstwo integralne. Uwzględnia całego człowieka. Jego sferę religijną, emocjonalną, psychiką, problemy życiowe. Wymaga to od kaznodziei głębokiego wejścia w życie młodych ludzi. To pociąga za sobą wymagania odpowiedniego wykształcenia pedagogicznego, psychologicznego, humanistycznego w stopniu wymaganym do kontaktów z ludźmi młodymi. W sprawach religijnych należy wypowiadać się kompetentnie i z uwzględnieniem stanowiska wielu dyscyplin nauki. Integralne kaznodziejstwo stawia przed kaznodzieją wymagania wyjścia poza ambonę w rozwiązywaniu życiowych problemów młodzieży. Dotyczy to wejścia na teren szkoły, zakładu pracy, biura, a nawet do domu. Kaznodziejstwo ma na celu zintegrowanie młodych z Kościołem i zaangażowanie w misję Kościoła w świecie odpowiednio do powołania i predyspozycji. Angażujemy ich w Nową Ewangelizację wrażliwą na:

3. Kaznodziejstwo Nowej Ewangelizacji wskazuje na:

a) Nowe uwarunkowania, takie jak dechrystianizacja, narodów i społeczeństw znanych z chrześcijańskiego charakteru; zubożenie religijne i ateizm; rozprzerstnienie się sekt religijnych i synkretycznych form religijności bez Boga (New Age); deistyczne, agnostyczne czy sceptyczne traktowanie prawdy o Bogu; liberalizm, indywidualizm subiektywizm, relatywizm w przyjmowaniu prawd wiary; szerzenie się postaw hołdujących materializmowi, konsumpcjonizmowi, hedonizmowi, seksualizmowi, nihilizmowi; zagrożenia płynące od uzależnień od narkotyków, alkoholu, telewizji, internetu, hazardu, itd.

b) Nową metodyka dotyczy takich zagadnień jak nowy entuzjazm pochodzący od Ducha Świętego nieustannie rozpalającego serce Kościoła; zrozumiały dla współczesnego przekazu język, czytelne formy i metody przekazu orędzia; różne formy duszpasterstwa specjalistycznego; dzielenie się doświadczeniem religijnym i ewangelizacyjnym z różnych Kościołów; oddziaływanie przykładem życia jako ludzi ośmiu błogosławieństw; osobiste świadectwo głębokiej wiary w Boga i czynnej miłości Bliźniego; pomysłowość i twórczość pod natchnieniem Ducha Świętego, wnikanie w egzystencję człowieka i rozwiązywanie problemów w świetle ewangelii; stosowanie stylu Jezusa: głoszenie na poziomie tłumów i w małej grupie apostoelskiej; stosowanie metod ewangelicznych św. Pawła: indukcyjno –inkulturacyjnej (areopag ateński – Dz 17,22nn) i kerygmatycznej (np. 1 Kor 2,1nn)

c) Nowe treści z zaadaptowania współczesnego świata w życie Ewangelii, Tradycji, dokumentów Kościoła; o człowieku o jego duszy nieśmiertelnej i o zmartwychwstaniu ciała (reinkarnacja); nauka społeczna Kościoła o zaangażowaniu się w budowę współczesnego świata opartego na zasadach ewangelii.

d) Nowi adresaci, którymi są ochrzczeni, którzy utracili wiarę, lub nie uważają się za członków Kościoła, którzy przestali praktykować; wspólnoty których reewangelizacja jest warunkiem nowej ewangelizacji; sceptycy, obojętni, zsekularyzowani

e) Nowe podmioty odkrywane w działalności ewangelizacyjnej. Pierwszym jest Duch Święty, Jednoczący nas z Jezusem i będący z nami na drodze do Ojca; następnie cała wspólnota Kościoła (biskupi, prezbiterzy, zakonnicy, mężczyźni i kobiety tworzące Lud Boży a wśród nich ludzie młodzi będący najbardziej dynamiczną częścią Kościoła.

Mentalność postmodernistyczna wpływając na świat dotyka również takiej dziedziny jaką jest homiletyka. Spróbujemy przeanalizować jak wpływa ona na koncepcję kazania. Nieskuteczność w przekazywaniu wiedzy religijnej, a wręcz nikłe zmiany w przypadku próby zmiany postaw sprawiły że zaadaptowano postmodernistyczne idee do homiletyki. Działo się to również dlatego, że poddano ostrej krytyce praktykę kaznodziejską. Zarzucono jej idealistyczne koncepcje kazania, oderwane od realiów, wygórowane wymagania egzegetyczne, autorytarny sposób przekazu, brak komunikacji z odbiorcami i nieuwzględnienie problemów życiowych słuchaczy. Wysłunięto dlatego postulat odejścia od przesadnej egzegezy Pisma św. Z większym uwzględnieniem problemów życiowych słuchaczy²⁶. Ernst Lange twierdzi: „Właściwym przedmiotem chrześcijańskiego kazania nie jest tekst biblijny ani inny dokument z historii wiary, ale (...) codzienna rzeczywistość samego słuchacza – wi-

²⁶ Por. J. Kołodziejczyk, Postmodernistyczna koncepcja kazania, w: Postmodernizm. Wyzwanie dla chrześcijaństwa, Warszawa 1995, s. 84.

dziana oczywiście w świetle słowa Bożego. Głosić kazanie oznacza: rozmawiam ze słuchaczem o jego życiu²⁷. Inspiracją do stworzenia nowej koncepcji kazania był model sztuki jako dzieła otwartego przedstawiony przez Umberto Ecco. Według niego dzieło sztuki zawiera wiele znaczeń. Jest ono ze swej natury otwarte na wiele znaczeń. Może ich być nieskończenie wiele w zależności od subiektywnych upodobań jego odbiorców. Zwalnia ta koncepcja z troski o jednoznaczne rozumienie przekazywanych treści. Oznacza to że kaznodzieja i słuchacz mają prawo subiektywnego interpretowania treści Pisma świętego. Kazanie w tej koncepcji staje się bardziej dziełem estetycznym niż przekazem treści Objawienia. Kazanie nie jest wyjaśnianiem Pisma świętego ale jedynie „inscenizacją” by ten tekst mógł na nowo żyć. Jest to sztuka ucząca sztuki życia.

Pozytywnym efektem kazań kerygmatycznych w nowym stylu jest zachowanie u słuchacza prawa do swobodnego wyboru treści i swobodnego wyciągania wniosków dla ich osobistego życia. Jednak problemem jest kerygma która wymaga od słuchaczy wyciągania jednoznacznych wniosków, odpowiedzi. Cennym elementem jest zwrócenie uwagi na potrzebę twórczości w kaznodziejstwie, poszukiwanie nowych środków wyrazu i nowych form przekazu, troska o piękno języka i przekazu, oraz poszanowanie wolności wolności słuchaczy.

Negatywnym skutkiem takiego głoszenia jest możliwość wieloznacznej interpretacji Ewangelii, kwestionowanie zobowiązującego charakteru wymagań ewangelicznych i pojawienia się skrupułów u wiernych. Niebezpieczeństwem jest zagrożenie wiary i moralności chrześcijańskiej. Postmodernizm odrzuca tradycję głoszącą prawdziwy obraz świata, absolutne wartości, nie uznaje filozoficznego ugruntowania moralności odwołującego się do Boga Natury, Podmiotu Myślącego i Praw Historii.

W kaznodziejstwie znajduje to wyraz w rezygnacji z jednoznaczności w sprawach wiary i moralności. Wiare głosi się tak jakby Boga nie było.

Na podstawie Kwestionariusza rzymskiego dotyczącego przepowiadania Boga młodemu człowiekowi należy zwrócić uwagę, że społeczeństwo nie należy do zastanawiających się nad sensem swojego życia na co dzień. Nie dotyczy to sytuacji losowych. W tym wypadku ponad połowa podejmuje taką refleksję. 60% uważa że te sytuacje kierują człowieka ku Bogu. Dlatego Doświadczenia życiowe są dobrym punktem wyjścia w przekazie Ewangelii – tak uważa aż 97% młodzieży. W przekazie słownym Prawd objawionych mocy dodaje słowo poparte czynem, doświadczeniem życiowym, religijnym, świadectwem życia wiarą. Dlatego potrzebna jest ścisła więź głoszącego z tym co mówi i co czyni w życiu codziennym – jest to warunek

²⁷ Cyt. za J. Kołodziejczyk, Postmodernistyczna koncepcja kazania, w: Postmodernizm. Wyzwanie dla chrześcijaństwa, Warszawa 1995, s. 84.

skuteczności homilii i kazań. Pomimo tak dużych wymagań młodzieży do świadectwa wymagają również aby język przepowiadania Ewangelii uczynić bardziej przystępnym. Język prosty, obrazowy, taki jakiego ludzie używają w kontaktach międzyludzkich. W miejsce autorytarnego przekazu sukcesywnie wchodzi dialog głosiciela Dobrej Nowiny ze słuchaczem²⁸.

Streszczenie

Pytanie o skuteczność głoszonego słowa, kazania, homilii stawiane są nieustannie. Szczególnie jeżeli dotyczy to głoszenia młodemu człowiekowi. Szukając rozwiązania problemu szukamy najpierw wyzwań jakie stawiane są kaznodziei. Są to najpierw wyzwania stawiane przez Jezusa zawarte w poleceniu „Idźcie na cały świat i głosźcie ewangelię” a odczytane przez Papieża naszych czasów Jana Pawła II. Następnie analizujemy promowany dziś w świecie system zwany postmodernizmem. Na zakończenie wysłuchamy głosu ludzi młodych. Ich potrzeby, język, są wyzwaniem i pomocą dla głosiciela. Po zapoznaniu się z aktualnymi wyzwaniami stawianymi głoszącemu Słowo Boże ukazujemy kierunki rozwoju mające na celu poprawienie skuteczności przekazu Ewangelii młodemu człowiekowi.

W pierwszym rzędzie akcent kładziemy na duszpasterstwo specjalistyczne, zwrócone do młodego słuchacza. Uwzględnia ono środowisko, wykształcenie, kulturę, język. Kolejnym etapem jest integralne podejście do człowieka obejmujące sferę egzystencjalną, religijną, emocjonalną itp. Wymaga to od głosiciela wykształcenia humanistycznego, religijnego, pedagogicznego, psychologicznego w stopniu oczywiście potrzebnym do tej posługi. Ważnym czynnikiem w posłudze głoszenia jest uwzględnienie zasad Nowej Ewangelizacji, wrażliwej na nowe uwarunkowania, nową metodę, nowe treści, nowych adresatów, i nowe podmioty angażowane do działalności ewangelizacyjnej. Nie zapominamy o uwzględnianiu problemów słuchaczy. Ich głos wskazuje na treści niezbędne do życia w tym świecie, w tym również na treści światopoglądowe, religijne. Doświadczenia życiowe są najlepszym punktem wyjścia w przekazie Ewangelii. Młodzi wskazują na najbardziej przekonujące postawy i na język w którym można głosić Ewangelię. Język z pewnością obrazowy, poparty doświadczeniem życiowym, świadectwem wiary.

²⁸ Por. K. Pawlina, *Nowa Ewangelizacja i jej realizacja w Polsce po 1989 roku*, Warszawa 1995, s. 210-211.

Sommarlo

In continuazione si ripetono le domanda sulla efficacia dell'anunzio della parola, della predica, del'omelia. Specialmente quando si parla del'annunzio rivolto ai giovani. Cercando le soluzioni prima di tutto dobbiamo trovare le sfide che di fronte trova il predicatore.

Al. primo posto troviamo le esigenze messe dallo stesso Gesu: „Andate in tutto il mondo e predicate il Vangelo”. Quel messaggio cosi ha appropriato il Santo Padre Giovanni Paolo II.

Secondo passo della nostra riflessione e l'analisi del postmodernismo ormai tanto diffuso e promosso dal mondo di oggi.

Alla fine ascolteremo la voce dei giovani. Loro bisogni, linguaggio costituiscono nello stesso momento la sfida e aiuto al. predicatore.

Dopo aver conosciuto le sfide attuali riguardanti al. annunzio della parola presentiamo le tendenze delle soluzioni per migliorare efficacia della trasmissione del Vangelo ai giovani di oggi.

Nella nostra ricerca mettiamo in evidenza in primo posto la pstorale specializzata cioe rivolta agli ascoltatori giovanili. Si tiene conto dell'ambiente, istruzione, cultura, linguaggio etc.

Passo sequente e una comprensione integrale dell'uomo che contiene le dimensioni esistenziali, religiose ed emozionali etc. Tutto cio richiede dal predicatore una adeguata educazione umanistica, religiosa, pedagogica, psicologica.

Un altro elemento molto valido nel servizio della parola e prendere in considerazione le norme della Nuova Evangelizzazione allora la sensibilita alle nuove condizioni e circostanze, i nuovi metodi e contenuti, nuovi destinatari e nuovi soggetti impegnati nel lavoro evangelizzatrice. Non dimentichiamo dei problemi degli ascoltatori. La loro voce indica i contenuti indispensabili per vivere in questo mondo, inclusi i contenuti religiosi e altri riguardanti la concezione del mondo. L'esperienze della vita sono i migliori punti di partenza. nell'annunzio del Vangelo. I giovani indicano i comportamenti piu convincenti e il linguaggio che permette la comunicazione del messaggio evangelico. Si riferisce al. linguaggio figurativo e chiaro, basato sulla esperienza della vita e sulla testimonianza di fede.